

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSUGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZS-DOBOKAMEGYEI NÉPTANÍTÓK EGYLETE.

FŐMUNKATÁRSÁK:

KOZMA JÓZSEF ÉS SZABÓ ENDRE.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

VÁRADI KÁROLY.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr. Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakik a belső-középutczában 31. sz. a.); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Gazi József egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (kurta szappanuteza 15. sz. a.) küldendők.

Ki nevelje gyermekeinket?

III. *)

Minden újabb bevezetés nélkül folytatom — tárgyhalmozás miatt — rég félbeszakított cikkemet. Folytatom pedig azzal, hogy e részt egészen az iskolai nevelésnek szentelem. Ugy is eddigelőleg tegeztük a szülőket; illő tehát, hogy bírál-gassuk már magunkat. is.

De kezdjük előbb egy megnyugtató vallomáson. Senki sem tagadhatja, hogy a nevelés az újabb időden sokat javult iskoláinkban. Az újabb idő új szeleme sok szemetet seprert ki belőlük és sok javítást vitt be falaik közé. Ma elevenebb az élet és szabab-dabb a mozgás bennük; de ez elevenességben még most is sok a mesterkélt s szabadság még ma sem nyugszik elég biztos alapokon.

Közelebb jöttek az élethez s a társadalomhoz, de az új talajon még nem tudnak eléggé meggyő-kerezni. A forrongás és átalakulás korszakát élük, a melynek zürzavarából még csak várjuk, de megtes-tesülve nem igen látjuk az „egészséges új rend“-et s az „egységes új alkotmány“-t.

Hanem elég is volt már a mentségből, még képleletes beszédben is! Szóljunk világosan és hatá-rozottan; tárjuk fel bajainkat s lássunk orvoslásuk után!

A fő és a legnagyobb baj iskoláinkban — s e-zek közt különösen az ugynevezett jabbakban és fel-sőbbekben — az, hogy egy idő óta a tanítás kez-di kiszorítani belőlük a nevelést. A tanítás a fő és egyedüli cél most sokak előtt a musák

*) Az I. közlemény megjelent a 2-ik számban, a II-ik a 3-ik számban.

templomaiban, s a mellett el kell törpülnie és hát-terbe szorulnia minden egyébnek.

Ugy látszik, nem hiában prédikálgatták any-nyit újabbkori reformereink, hogy „elmaradtunk a kulturnemzetektől“, mert most egyszerre ugyancsak neki estünk a felvilágosodás terjesztésének; s ha mi — csak nem rég — talán igen is keveset tanultunk még középtanodáinkban is, bezzeg tanítunk most e-leget a gyermekeknek már a népiskolákban, sőt a gyermekkertekben is.

De nemesak eleget, hanem tulságosan is sokat és sok mindenfélét tanítunk; sőt úgy látszik, hogy már mindenütt mindent akarunk tanita-ni. Ezért nem érünk aztán rá arra, hogy neveljünk is. Pedig bizonyosan nem vennék rossz neven tőlünk sem a szülők, sem a társadalom, ha aránylag vala-mivel kevesebb ismeretet tömnénk is a tanítványaink fejébe, de legalább a szívük nemesítésére és a jel-lemük fejlesztésére kellő gondot fordítanánk.

Segítsünk tehát e bajon, a mely fő- és közép-tanodáinkban már nagyon is érezhető, de a mely azokból már jobb népiskoláinkba is átszivárgott, s itt-ott kezd már ezekben is veszélyes mérvet ölteni — segítsünk azzal, hogy tanítsunk ezután in-kább kevesebbet, de neveljünk többet és jobban.

Hiszen saját munkánk gyarlóságán láthatjuk, s láthatjuk azokon az ifjakon, a kik közelebről ke-rültek ki az iskolából, hogy nincs áldás azon a tul-ságosan erőszakolt sok, és sok mindenféle tanításon.

Nem felvilágosodást, nem tudományt terjesztünk mi így és ezzel; hanem többnyire felületességet, fél-sőt néha félszeg — ismeretet, ide-oda kapkodást, hiu elbizakodást, s olykor-olykor még azt is, a mire nem

is számítunk, a mit látni sem akarunk — bornirtságot és butaságot is.

S kérdeni merem Herbert Spencerrel: vajjon nem e sok és sokmindenféle tanításban, s az iskoláinkban ennek érdekében (?) folyó sok és soknemű zaklatásban rejlik-e az oka annak, a mit oly fájdalmasan tapasztalhatunk: annak, hogy tanulóinknak legalább is 5%-a úgy lépik ki az életbe, hogy már magában az iskolában teljesen meggyűlölte — hogy ne mondjam: megutálta — a tudományt és a könyveket?!.. S még hagyján, ha e fatum csak az ugynevezett vastag koponyájukon, vagy a valódi renyhéken esnék meg; de megesis bizony azokon is, a kik tanulásuk kezdetén szép tehetséggel, jó igyekezettel s teljes tudomány-szomjal léptek be az iskolába!

Tehát, ha egyéb nem, de már csak ez is visszariaszthatna legalább bennünket — tanítókat — e tulhajtott rendszertől. El vele tehát iskoláinkból! El, anynyival is inkább, mert veszedelmes és rontó hatását — az eddig jelzettekén kívül — már egyebekben is érezteti. — Én most csak egy néhányat említek meg ezek közül; de e néhányban mind olyakat, a mik nemcsak a tanítás, hanem a nevelésszempontjából is károsak.

Ilyen példátl az, hogy kezdjük a tanítást a különálló dolognak tekinteni és el is különíteni a neveléstől. Mert sok a tanítani valónk: azt hisszük, hogy nekünk csakis tanitanunk kell az órákon, s általában az iskolában. Az igaz, hogy ha jól tanítunk, ezzel egyszersmind nevelünk is, csak hogy ha ama nézetet elfogadjuk s annak hűvé szegődünk, lehetetlen jól tanitanunk. „Ugy, de ekkor a paedagogiai érzék hiányában rejlik a baj oka!“ Nem mindig... A különben jó paedagoguson is megtörténhetik, hogy a sok tárgy s annak sok anyaga miatt tanóráin nem is reflektál egyébre, mint hogy akarnak-e tanulni s tudnak-e tanítványai. Sőt ez a tulzás még abba a másik tulzásba is beleviheti az embert, hogy a jó tanulóknak többet néz el, mint a gyengébbnek, annak elnézi még azt is, a mit a legrosszabbnak sem nézne el. S itt üti ki már a következetlenség és ellenmondás szege a fejét a zsákból. Tanítunk, hogy neveljünk, s mégis a ki tanításunkból többet profitiroz, annak részéről gyengébb magaviselettel s talán gyengébb jellemmel is megelégszünk! Megnyugtatójuk magunkat azzal, hogy úgy is ők lesznek a „világ urai“, s hogy így ké-

nyeztetni majd tovább a világ is őket. — Igaz, vagy lehet igaz; de mégsem igazság!

De az ilyen s az ehez hasonló igazságtalanságokat és ferdeségeket csak úgy kerüthetjük el, ha kissé komolyabban figyelmünkre méltatjuk és jobban a szívünkre vesszük, hogy a tanítás és nevelés elválaszthatatlan két testvér, s az egyik csak úgy haladhat előre, ha a másik is lépést tart vele. Segíteni, segíthetnek egymáson; de egymás ellen törve, a közös célt soha el nem érhetik.

Nem elég tehát csak tanitanunk, hanem a tanítás mellett még nevelnünk is kell; sőt arra is kell ügyelnünk, hogy még tanítás alatt, a közben és az által is neveljünk.

Elérjük pedig ezt úgy, ha a tanítást és nevelést — a mint a mi német paedagogiai doktoreink tanítják — egymásra folytonosan vonatkoztatjuk.

„E már igazán németül van!“ — mondják erre tiszta nyelvérzékű s tősgyökeres magyar pályatársaim. Köszönöm a figyelmeztetést, s nyomban megis hálálom azzal, hogy röviden elmondom a magunk nyelvén is, hogy mit értek én az alatt a németből vett és német után rontott „vonatkoztatni“ szó alatt.

A kik tanítók vagyunk, mindnyájan tudjuk, hogy majd minden tárgy ad alkalmat arra, hogy a tanítványainknak ne csak eszéhez szóljunk; hanem azok szívét és lelkét is ragadjuk meg, s úgy nemesítsük, emeljük és neveljük. Használjuk fel tehát az ilyen alkalmakat, valahányszor önként kínálkoznak; de ne hajhászszuk s mesterségesen ne rögtönözzük. A taktika ebben csak anynyi, a meny nyit egy egyszerű földmivelőtől is eltanulhatuk: ha jó az idő s a föld is jól el van készülve, vessük a magot; de ne szorjuk azt derüre-borura, s ne vesztegessük sziklára, ugarra vagy tövisre.

E most kifejezett ajánlatommal egy oly mezőre értem, a melyről iskolai nevelésünknek egy új hiánya ötlük a szemünkbe. A kedélyi nevelést értem, a melyről tudjuk ugyan, hogy az erkölcsi nevelésnek is alapja, de a melyet még ma sem ápolunk eléggé iskoláinkban. Hogy is ápolhatnánk, mikor mi még most is többnyire mindent csak taktusra és esengetésre teszünk s a sok tanítani és tanulni valóval s az élet bajaival és nehézségeivel úgy elgyötörjük magunkat, hogy mikorrá az iskolába s különösen a tanórákra megjelenünk, akkorá már

elrepült, sőt kihalt kedélyünkből minden elevenség. Így aztán nem csuda, hogy sokszor csak gépek vagyunk s egészen gépiesen járjuk és futjuk azt a kört, a mit kijelölt és körülhatárolt számunkra a terv; s a mint ezt járjuk és futjuk, egész megszokottsággal s a legkisebb fennakadás nélkül verjük az egyhangu „tik-tak“-ot, a mint a tan- és órarend rendeli.

A ki ezt merész tulzásnak hiszi, nézzen be csak akárhány városi iskolánkba, nemcsak itt Kolozsvárt, hanem akár hol széles Magyarországon, s majd meglátja nem úgy van-e?

De a mig ez így van, s a mig iskoláink szép lassan (!) ki nem bontakoznak valahogy annak a merev és szoros iskolai systemának a nyügeiből, a mely még skolasztikus elődeinkről maradt reánk: addig szó sem lehet bennök a kedélyi nevelésről. Nem, mert ehez a tanítók és tanítványok közötti kölcsönös bizalom, őszinteség, meghittség, szeretet, közeledés és közlékenység, szóval: a valódi családiasság lenne az alap, de ezt a systema nem engedi. Legalább mi ezt mondjuk a szülőknek, ha olykor-olykor interpellálni mernek arról, hogy ama szép növényeket miért nem türjük meg s miért nem ápoljuk eléggé iskoláinkban. Van is benne valami igazunk; hanem azért erre a szülők mégis csak csóvalják a fejüket, (ha előttünk nem is, de csóvalják otthon, a mikor mi nem látjuk) s így szólnak magukban: „hát ha olyan rossz az a systema, miért nem szakítanak vele véglegesen?“ S ebben aztán már a szülőknek van telyesleg igazuk. Anynyira igazuk, hogy ezzel szemben bliktrif sem ér az az ujjabb metségünk, hogy: „hát nem engedi az egyház, az iskolaszék, a consistorium, vagy a kormány“. Kötve hiszik ezt ők velémmel együtt s ha el is hiszik némelyikről, azt vetik ellene, hogy „miért nem hínak hát akkor az urak minket segítségül? Hiszen mi benne vagyunk az egyházban, ott ülünk az iskolaszéken, mi vagyunk a consistorium, s jó rendén belölünk telik ki még a kormány is!“

Ugy bizony! Hanem azért mi — kivéve a halotti és disznótorokat, a névnapokat, lakodalmakat és komaságokat — mégis többnyire csak úgy a papiron érintkezünk a szülőkkel, s fájdalom, így is többnyire csak olyan papiron, a mi csak úgy elvéte kerül a kezükbe. Pedig bekopogtathatnánk hozzájuk gyakrabban s más alkalmakkal is, s be is kellene kopogtatnunk, mert csak így tudhatnók meg vágyaikat

így ismerhetnók meg panaszait — s a mi még ezeknél is fontosabb — csak úgy ismerhetnók ki tanítványaink vágyait, hajlamait, életük körülményeit, haladásuk és javulásuk akadályait, — szóval mind azt, a mit nekünk mind ismernünk kell arra, hogy az iskolai nevelést azzá tehesük, a mivé lennie kell: a családi nevelés folytatójává, kiegészítőjévé, s ha kell, pótolójává.

Ugy-e jól kibeszélém — egy szuszszal magamat? . . . Nem is sokat mondok már ezután, pedig sokat mondhatnék még iskolai nevelésünk hiányairól. Szólhatnék például; a szakképzés korai megkezdéséről s ennek hátrányairól, az iskolai fegyelem meglazulásáról s ennek okairól s arról a fő bününkről, hogy még ma sem nevelünk eléggé az életnek, ma sem szoktatjuk elég öntevékenységre és önállóságra tanítványainkat. De ezekről már jó rendén szólottak mások másutt s szólhatunk még mi is más alkalommal itt is. Ezekről most tehát hallgatok. Fgyet azonban a sok szó után már el nem hallgathatok; nem hallgathatom el azt, hogy a nevelésben épen szóra van legkevesebb szükség. Azzal végzem tehát — különben is jó hosszúra nyult — cikkem ez utolsó előtti részét, hogy életünk, tetteink s így példánk által neveljük! Hiszen nemcsak a papoknak, hanem nekünk is szól Pál apostol ez egyik legszebb és legüdvösebb intése: „Mindenes-től fogva te magadat például adjad a jó cselekedetekben, a tudományban épséget és méltóságot mutass; tiszta ígét, feddhetetlent, hogy a ki annak ellene veti magát, megszégyenüljön, — semmi gonoszt sem tudván szólni ti felőletek!“

Váradi Károly.

Az elemi-oktatás módszerének reformjáról.

(Folytatás.)

A mai népiskola mutatós tantervét gyakran használják föl azon állítás igazolására, hogy a népiskolában ma már nem csupán az értelem képeztetik, hanem a testi- és lelkitelhetségek egyetemes fejlesztése gyakoroltatik. Egyáltalán nincs szándékunk tagadni azt, hogy a népiskolai tantárgyak — helyes módszer alkalmazása esetén — szolgálhatnak a lélek mindenik tehetségének fejlesztésére s készséggel elismerjük, hogy a modern népiskola sokat tett azon célra, hogy a nép gyermekei is képesek legyenek az életre szükséges ismeretek megszerzésén kívül, helyesen gondolkodni, s a szépért, nemesért hævülni. Igenis, az egyetemes fejlesztés elvének megvalósítására, vagyis az iskolának nevelő házzá alakítására nézve sok üdvös lépés tétetett; de nem tétetett meg minden

s valóban csak magunkat ámitnók, ha azon hitben élünk, hogy a népiskola az ő mostani állapotában, mindazt megteszi, a mit az egyetemes fejlesztés-elve megkíván.

Vegyük csak a többek közt figyelembe a munka sikerének legfőbb eszközeit az érzékek külszerveit s kérdjük meg a népiskolától, hogy mily eszközökkel rendelkezik az érzékszerveknek fokozatos és folytonos gyakorlás által való fejlesztésére. Bizony ezen kérdésre a legjobb népiskoláink sem adhatnának kielégítő feleletet. A halló-érzék az egyetlen, a melynek gyakorlására a rendszeres énektanítás által némi figyelem fordítatik, a többi érzékszervek gyakorlását pedig bizza a népiskola valamint eddig, úgy most is a véletlenre.

Nem tartom szükségesnek e lapok tisztelt olvasói előtt részletesen fejtegetni az érzékszervek gyakorlásának szükségességét. Hiszen lépünk ki az utcára, menjünk egy boltba kelmét vagy fűszert vásárolni, tekintsük meg a mezőn a vetéseket, fogjunk bármely munkához s lépten-nyomon tapasztalni fogjuk az éles látás, a jó hallás, a tárgyak felületi sajátságainak, súlyának, terjedelmének tapintás által való helyes megkülönböztetése szükségességét. És a mely mérvben a munka észszerűbbé válik, a mely mérvben az ember a természetnek több és több kincsét keresi föl és alakítja át a maga céljaira, azon mérvben fokozódik az érzékszervek gyakorlottságának szükségessége.

Azonban — kivált a nép gyermekeire nézve — azon föltevéssel hallgattatjuk el az érzékszervek gyakorlását sürgető hangokat, hogy a véletlenül kínálkozó alkalmak majd csak kifejtik az érzékszerveket is anynyira, a mennyire azok fejlettségére a földmivelés, vagy egy-egy iparág körében szükség van. De a midőn ezt állítjuk, nem gondoljuk meg, hogy a nevelésnek semmit sem szabad a véletlenre bízni, hogy az érzékszerveknek a közönségesnél magasabb fokú fejlettsége mellett a földmivelés, az ipar s általában mindennemű foglalkozás körében nagyobb eredményeket lehetne elérni s hogy népünknek a régihez való ragaszkodása részben onnét származik, mert csak bizonyos fokig kifejlett s ennél fogva tökéletlen érzékszervei az újabb és jobb, de a kezelésben több ügyességet igénylő s újabb ismeretek megszerzését szükségessé tevő eszközöknél a célszerűségnek fölismerését nem teszik lehetővé. A tökéletesebb szerkezetű földmivelési eszközök, gépek s az alkalmasabb kéziparos-szerszámok azért terjednek el oly lassan s azért találnak szokszoros megfoghatatlan ellenszenvre, mert ezen eszközök csak az érzékszerveknek magasabb fokú gyakorlottsága esetén használhatók kellő sikerrel. *)

*) Nehány hó mulva látni fogjuk, hogy az új mértékrendszert mekkora ellenszenvvel fogadja a köznép. És miért? Azért, mert az új mértékek az érzékszervek segélyével való másszerű, szokatlan összehasonlításokat tesznek szükségessé. Ma nagyon sok földmives egy megemelés után megmondja, hogy egy darab kőso mintegy hány font; egyszerű megtekintés után megmondja, hogy egy gerenda hány láb hosszú, de sokáig nem lesz képes megmondani, hogy az a kőso hány kilogramm s az a gerenda hány méter, mert nála a súly és a terjedelem meghatározására szolgáló érzékszervek — a gyakorlat hiánya miatt — egyoldalulag csak bizonyos fokig fejlődtek ki.

Az elemi oktatás körében tehát — ha az oktatást gyakorlatiassá kívánjuk tenni s ha nem csupán az értelem képzését, hanem mindenik tehetség kifejtését tesszük feladatunká — nem volna szabad mellőznünk az érzékszervek gyakorlását. Ma ez irányban a népiskola igen keveset tesz; sokat nem is tehet, mert anynyira meg van terhelve a sokféle tantárgyak külön-külön órákban való tanításával, hogy éppen nem jut idő — még ha akarat lenne is — az érzékszervek gyakorlására. Sőt tény, hogy mai napság az elemi oktatás éppen a legszükségesebb érzékszervet a szemet, a helyett, hogy gyakorolná, a folytonos írással és olvasással éppen gyengíti; a mit bizonyít az, hogy az orvosok tapasztalata szerint, a rövidlátók száma a szorgalmas iskolalátogató 10—12 éves gyermekek körében is ijesztő mérvben szaporodik.

El tehát a tankönyvek özönével, el a beemléztetéssel és a faggató kikérdezéssel! Ezek helyett léptessük föl az ismeretek megszerzésének legtermészetesebb s leggyakorlatiasabb módját — a vizsgálódást. És mihelyt sikerült az exact ismeretek megszerzésére vezető ezen eljárásunkat az öntevék enységre alapítanunk: azonnal ezer és ezer alkalom nyílik az érzékszervek fejlesztésére, sőt nem is valamely különös eszközök, hanem az egyetemes fejlesztés általános eszközei szolgálnak majd az érzékszervek gyakorlására. Ekkor majd a tárgyak tulajdonságait nem magyarázás (?) hanem közvetlen érzéklés által ismeri meg a gyermek; gyakorolja mindenik érzékét, mert mindeniket szükségképen használni fogja.

Ne higgyék pályatársaim, hogy az elemi oktatás módszerének ezen elvek szerint való reformjához eddig meg nem szerzett ismeretekre s ki tudja miféle apparátusra leendő szükség. Igaz, hogy kellene majd olyan eszközök, a melyeket ma még nem találunk föl a népiskolák szeptárában; igaz, hogy ezen eszközök pénzbe fognak kerülni, de a mit elvesztünk a réven, megnyerjük a vámon, mert nem kell majd anynyi tankönyv, mint most, nem lesz szüksége mindenik kis tanulónak egy egész bibliotékára.

De lássuk már legalább néhány adattal megvilágítva azt, hogy miként lehetne az elemi-oktatáskörében az érzékek gyakorlását eszközölni.

A látás gyakorlására keresetlenül is alkalmat nyújt a földrajz, az alaktan és a számtan. Mindezek tanítása közben folyvást gyakoroltatjuk a látást; és pedig: a hosszúságnak, szélességnek, és kisebb-nagyobb távolságoknak szemmérték (hózzávető szabad mérés) által való meghatározatása után. Ha e tekintetben az elemi iskola fokozatosan és folytonosan gyakorolná a gyermekeket, a terjedelemnek szabadszettel meghatározásában bámulatos ügyességre tennének szert a tanítványok. Például a síklapok egybehasonlítását kezdjük a négyzet centiméteres kiterjedésű lapokon. Ilyeneket papírból kimetszve hasonlítottunk össze; a papírhajtogatás néven nevezett gyermekerti foglalkozást tegyük ezen összehasonlítás eszközzé akként, hogy új térmértékeink a négyzet-centimétertől a négyzet decimeterig mindenféle viszonyban a gyer-

mekek által állíttassanak elő. Később — a méter a déka- és hektometer egybehasonlítására — használjuk föl az udvar és a kert e célra kijelölt helyeit, de járjunk el az e célú dolgokban jó kedvvel és következetes fokozatossággal s látni fogjuk, hogy pár év alatt mekkora gyakorlottságot tanusítanak növendékeink a szemmel mérésben. Ám de mindez még csak egy irányban gyakorolja a látást, de nekünk tartózkodnunk kell az egyoldaluságtól; azért a látás gyakorlására még egyéb módokat is kell alkalmaznunk. Ilyen az alakok egybehasonlítása esztétikai izléssel egybeállított alakcsoportokon és a színek árnyalatainak meghatározatása olyan foglalkozások körében, melyek a színek izléses csoportosítását tárgyzák. Amazt a gyermekkertben használtakhoz hasonló, de a kellő fokozatban tovább fejtett, azaz kibővített tömör alakok, lapok és vonalalaku testekkel való foglalkozás; utóbbit pedig a kiszínezés, növények rendezése és különböző papírmunkák alkalmazása által érhetjük el. *)

A látás gyakorlásának itt csak némely módját említettük meg; azonban a vizsgálódásra s az erre alapított meghatározásra alkalmat nyújtó oktatásnak mindenik ága alkalmul szolgál a látás gyakorlására. Sőt föl fogjuk használni e célra az elemi-iskola tanítványainak társasjátékait is, azon kedélyes, elménc, de egyszersmind testedző játékokat, a melyek a társadalmi élet előgyakorlataiul szolgálnak. Kiválóan alkalmasok a látás gyakorlására: a labdával, tekével és hengerrel való játékok, melyek 10—12 éves gyermekek körében már a magasabb fokú ügyesség és találatkonyság eszközeiként szerepelnek; például az angol Cricket-játék kitűnő eszköz a látás gyakorlására.

A hallást — miként már fentebb is említém — legalább egy irányban a mai népiskola is gyakorolja, az ének rendszeres tanítása által. A hallás gyakorlásának ezen irányára vonatkozólag csak az a kívánni való, hogy az — érzelmi nevelésnek eme kitűnő eszköze — kivétel nélkül mindenik népiskolában azon módszertani szabályok szerint taníttassék, melyet a szakférfiak igen szerencsésen állapítottak meg. De ezenkívül egyéb irányban is gyakorolnia kell a hallást, mert az életben nem csupán az ének hangjainak megkülönböztetésére van szükség. Itt azonban ismét viszszamutatunk azon elvre, mely szerint az elemi oktatást a tárgyakkal való közvetlen foglalkozásból kell kiindítani. Ha ezen elv szolgáló irányadóul, akkor a hallás gyakorlására is tömördekk eszközzel fogunk rendelkezni. Minden tárgy, melylyel hangot lehet előidézni, egy-egy eszköz a hallás gyakorlására; de kiválóan alkalmas eszközök e célra a különböző fémek, melyek a terményrajzi és

*) Mivel az új elméletek vitatásánál lényeges dolog, hogy az új elméletek mellett küzdök egyetlen pontot se hagyjanak fedetlenül; ezért sietek megjegyezni, hogy azon eszközök, melyek a látásnak s egyéb külszerveknek gyakorlására szolgálnak, miként az e cikk következő részében kimutatva leendő, egyszersmind az egyetemes fejlesztésre irányuló elemi-oktatásnak is eszközei; ázaz nincs szükség arra, hogy az érzékszervek gyakorlása céljából külön szerelvényekkel láttassék el a népiskola

kézműtani ismeretek megszerzésére vezető foglalkozásoknál nyers, vagy földolgozott alakban kerülnek elő. Ezekon kívül a tanítványok kirándulásai, sétái, társas játékaik alkalmával számos alkalom kínálkozik a hallásnak különböző gyakorlására.

A tapintás-érzék eddig az elemi-oktatás körében még csak véletlenül sem gyakoroltatott. Eddig beértük a szemléltetéssel s a tárgyak azon tulajdonságaira, a melyek látás által nem, hanem csak tapintás által vehetők észre, már csak azért sem irányoztuk a gyermek figyelmét, mert azon tárgyakat, a melyekről beszéltünk, eredetiben ritkán mutathattuk meg a gyermeknek; megmutattuk képeken, az ásványokat is így ismert-ttük s azt hittük, hogy ez nagyon jól van. De már ezentul bizony nem lesz ez így is jól. A munka különböző ágaiban a tapintás érzéke fejlettségére napról-napra nagyobb szükség van s hogy milyen jó eszköz sok munkában a kifejlett tapintás, azt bizonyíthatják az ügyes gyárasok és a kereskedők; s hogy mily magas fokú ügyességet érhet el a tapintás érzéke, azt a vakok oktatásának eredményében bámulva szemléljük.

Az elemi oktatás körében a tapintás érzéke gyakorlására a számtani, terményrajzi és természettani ismeretek megszerzésére vezető módok szolgáltatnak alkalmat. A gyakorlati haszonnal járó számolás különböző mérésekkel, ezek közt a súlyméréssel áll folytonos kapcsolatban s illetőleg ezekre alapítandó. Itt tehát a súlynak — a tárgy megemelésé által való megközelítő — meghatározására, azaz a súlyok egybehasonlítására nyílik folytonos alkalom. Éppen oly fokozatban, miként a kiterjedésnek szabadszemmel meghatározására irányuló gyakorlatok tekintetében már jelezte lehet a súlyokat az egy a kilogrammig s ezen feljül is meghatározni. Természetes, hogy a szabadmérés mindenkor ellenőriztethetjük a mérleggel való mérés által. A felsőbb osztályokban meg kell ismertetni a közéletben gyakrabban előforduló tárgyak fajsúlyát is, s a méréseket akként kell gyakorolni, hogy — a súly és térfogat közti viszony figyelembe vételével — előbb szemléltetés által határozassék meg a megközelítő súly; ennek ellenpróbája a megemelés, s végre bizonyító mód a mérleg segítségével való mérés.

A természetrajzi és természettani ismeretek megszerzésére vezető eljárás által pedig a tapintási érzéket a tárgyak következő tulajdonságai meghatározásában lehet gyakorolni: az érdesség, a keménység, zsirosság, nedveség, ruganyosság különböző fokai, a hő, a kiterjedés három iránya. stb.

A szagló és izlelő érzékek működését rendszeresen kevésbé lényegeseknek tartjuk még ma is; holott a földművelés, az ipar, a kereskedelem, a természeti tudományokkal való foglalkozás ezen érzékeket is lépten-nyomon igénybe veszik. *) De ezen érzékeket sem lehet beszéd és szemléltetés által — a mai népiskola ezen eszközei ál-

*) Földkóstolóknak gunyolták néhány év előtt a földadó meghatározására kiküldött kataszteri biztosokat. Ma már minden értelmes földmives „földkóstoló“ kell, hogy legyen.

tal — gyakorolni, hanem ezen célra is a tárgygyal való közvetlen foglalkozást kell felhasználnunk. Tanítsuk úgy a természetrajzot és a természettant, hogy a gyermek azon tárgyakkal, melyekre az életben szüksége lesz, minden tulajdonságait valóban megismerje, azaz: nézze, tapintsa, szagolja és izelje azon tulajdonságokat, melyek a megfelelő érzék hatáskörébe esnek. Ne tanítsunk szabályt, hanem a szabályt a közvetlen tapasztalásból vonassuk le. Ekkor birtokába jutunk azon eszközöknek is, a melyek által a szaglás és az izelés érzékeit gyakorolhatjuk.

És most már eljutottuk vizsgálódásainkban ahhoz a valamihez, a mit a spiritualisták léleknek, a materialisták pedig erőnek neveznek. Lássuk, mik az elemi oktatás körében ezen „valami“ kifejtésének természetes eszközei.

Szabó Endre.

(Folytatása következik).

EGYLETI KÖZLEMÉNYEK.

A krizbai tanítókör 1875. március 23-án, Krizbán tartotta értekezletét. E körü gyűlésen, a megjelent 9 rendes tagon kívül jelen voltak még krizbai lelkész t. Jakab János, erödsi ref. lelkész Pálfi János, ujfalusi községi jegyző Szabó László és krizbai községi iskolaszéki gondnok Illyés István urak, mint pártoló tagok.

Gyűlésünk főbb tárgyai ezek voltak:

1) A tagok a helybeli községi iskolába megjelenve, meghallgatták Józsa Mihály tanítónak a folyótestek mérésére használandó „liter“ új mérték ismertetéséről; Schopu János román tanítónak az olvasás, értelmezés és magyarnyelvből, — végül Szemerjay Károlynak a természettanból — a levegő ismertetését tárgyzó — tanítását.

A mintatanítások bevégezése után Szemerjay K. a megjelent tagokat üdvözölván és a gyűlést megnyitván, a múlt gyűlés jegyzőkönyve némely kevésbé lényeges észrevételek után hitelesített.

2) Elnök felhívására Fazakas János és Józsa Mihály Bedő Dénes tagtársnak a vizsgák módszeréről szóló a múlt gyűlésen felolvasott értekezését bírálták meg. Fazakas J. írásból olvassa észrevételeit, Józsa M. pedig szóval jegyzi meg a következőket: Nem helyesli a vizsgán — mint szerző művében ajánlja — a gyakori együttes olvasatást, a gépies feleltetéseket, úgy szintén a testgyakorlási mutatványokat sem.

Nem helyesli azért, mert szerinte más a tanterekben a rendes tanítások és a más vizsgák folyama alatti eljárás által elérendő cél. A tanító elevenése, a tantárgyak ügyes kezelése és a kérdések helyes feltevése által, mesterkelt fogások nélkül is, mind növendékeket kellő éber-

ségben tarthatja, mind a hallgató közönség érdeklődését a maga és növendékei működése iránt felköltheti és leköltheti.

Bedő D. hosszasán védi a művében felállított elveit; előadja a gépies olvasatás előnyeit, hivatkozik az iskolájában ezáltal elért szép sikerre.

Hozzá szoltak még többen ezen tárgyhöz, végre a gyűlés Szemerjay indítványára abban állapodott meg, hogy: próbaltassék meg az mindenik tag által s így a többek részéről szerzett tapasztalatok alapján, e módszer célszerű vagy célszerűtlen voltáról csak a későbbi gyűlések valamelyikén hozassék végleges határozat.

3) Elnök a gyűlés további vezetését Bedő D. tagtársra ruházván át, következtek a mintatanításokra vonatkozó bírálatok.

a) Józsa M. tanítására Szabó L. erkölcsi szempontból a szesz italoknak megnevezését tanítás közben a növendékekre nézve veszélyesnek tartja.

Ezen észrevétel alapján érdekes vita fejlődött ki a körül, hogy vajjon a közéletben előforduló tárgyak mindenike képezheti-e a tanítás anyagát?

Erre vonatkozólag az lett a megállapodás, hogy a közéletben előforduló tárgyak közül azokat, melyek a tanításnak anyagát képezhetik, gondos választással szemelje ki s használja a tanító. — A mintatanítást a gyűlés egyhangulag jónak, módszertanilag helyesnek és dicséretre méltónak ítélte.

b) Schiopu J. tanítására vonatkozólag elismerésüket fejezték ki a jelen voltak főleg a felett, hogy — a mint a mai tanításból is kitűnt — e pályatársunk iskolájában nagy gond fordítottatik a magyarnyelv elsajátíthatására. Ezt a tanulók értelmes és határozott feleletei szépen bizonyították.

c) A Szemerjay K. tanítására következő észrevételek tétettek: Szabó L. az előadás elején tartott bevezetést igen hoszszadalmasnak tartja; Jakab J. hibául említi fel előadónak azon eljárását, a mely szerint a levegő két főalkatrésze ismertetésénél, midőn az üveg alá zárt gyertya által abból az élelyt fölemésztette, ezen kifejezés helyett „lég alkatrész“ — „rosz levegő“ kifejezést használt.

Ezen észrevételeken kívül több lényeges megjegyzés nem tétetvén, tekintve a követett módszert, a kör az előadást általában jónak és helyesnek nyilvánítja.

4) Szemerjay K. a múlt gyűlés alkalmával a jelen gyűlésre vitatárgyul kitűzött ezen kérdésre: „A népiskolák 4-ik, 5-ik és 6-ik osztályaiban az olvasókönyvekből mi, mennyi és hogyan tanítassék beemlézve?“ vonatkozó terjedelmes értekezését olvassa föl.

Az ezen értekezésben kifejtett elvek és tételek helyeseknek találattván, a munkálat — bővebb megvitatás végett — a brassóvidéki néptanító egyleti gyűlés elé terjesztetni határozottatott.

Több kebli ügy elintézése után az értekezlet délután 5 órakot véget ért.

Közli:

Józsa Mihály,
köri jegyző.

T Á R C A

Képek a családi és iskolai nevelés köréből.

III.

„Mindent mértékre!“

(P. F.) Az emberi természet egyik gyarlósága, hogy szeret tulozni. E miatt beszédében, cselekvéseiben gyakran letér a helyes középútról; s ha elfogultságában állhatatos

marad, folyvást szélsőségekben kalandoz. Az ilyen ember előbb, utóbb úgy jár, mint az a félszemü kocsis járt volt, a ki a széles országuton hajtván, abbéli igyekezetében, nehogy bedőljenek a jobbfeleli árokba, anynyira balra hajtott, hogy a balfelöli árokba döntötte a kocsit.

Makacs tulzókkal a nevelés mezején is találkozhatni. Ezek a nevelési jó tanácsok, szabályok vagy elvek vala-

melyike iránt kiváló fogékonysággal bírnak, s a helyett, hogy annak igazságát tájékoztató világításnak tekintenek, fényébe belevakulnak s a többiek iránt elvesztik érzékenységüket.

E tulzók között látjuk Tudákosi urat is, a ki a nevelés országútjának éppen a szélén halad. Fel van szerelve a systematika paedagogiának mindenféle szerszámmal; egyik zsebében az erkölcsök milligrammos súlymérője, a másikban a tudás métermértéke; egyik kezében a fattyuhajtásokat leszedő metsző-kés, a másikban a jó tanácsok oltóviasza, orrán meg az örök éberség és kritika pápaszeme.

Ha valaki megkérdezi tőle, hogy ugyan melyik nevelési elv kívánja ezt a sok apparátust? komoly meggyőződéssel így szól:

„Folyvást örködj a gyermek felett s ne engedd, hogy lelkébe olyan hibák verjenek gyökeret, a melyekből a tévedések és bűnök termőfaja nőhet ki!“

Ez igen helyes és üdvös a maga határai között; de Tudákosi úr csodálatos módon akarja gyarkorlatba venni. Szeriute úgy kell azt érteni, hogy a gyermek mellől egy perezig se távozzunk, őt egy pillanatig se hagyjuk mentére: vegyük pontos mérték alá minden mozzanatát, minden szavát, sőt minden gondolatát; a legkisebb hibáját sem szabad elnéznünk, a legcsekélyebb tévedését sem szabad szó nélkül hagynunk, mert kicsiny magból lesz a nagy fa. Tökéletesség az emberi művelődés feladata; a tökéletesség pedig hiba nélkül való.

Ugyan, Tudákosi úr! hát azt jelenti-e az az idézett szabály, hogy fojtsunk el a gyermekben minden eredetiséget és önállóságot; hogy lessük minden lehetőségét, minden mozzanatát; hogy cirkalmazzuk ki minden lépését, s szabjuk ki minden gondolatát? Okos dolog-e oly nagyfontosságot tulajdonítani minden gyermekes sületlenkedésnek, melyek az éretlen korban nagyon is természetesek? Helyes dolog-e elzárni tőle minden alkalmat, a melyben erejét megpróbálhatná, magának tapasztalatokat, ember- és önismeretet szerezhetne? Szabad-e kirekeszteni a nevelésből a leghatalmasabb tényezőt, a természetet s ezt akarni a magunk kaptafájára erőszakolni a helyett, hogy ellesnők az ő akaratát, s ahoz alkalmaznók eljárásainkat? Aztán meg Tudákosi úr! hol van az ember, a ki tökéletes. — és kinél áll az a mérték, a melylyel azt a tökéletességet megmérhetjük? Hiszen naponta tapasztaljuk, hogy a mit az egyik ember tökélynek tart, azt a másik félszükségnek tekinti!

Hanem hiába beszélünk mi Tudákosi úrnak; ő jobban tud mindent! Azon bölcsök közül való, a kik hallják, hogy nő a fű, és látják, hogy hány milliót rezeg a nap sugar egy másodperc alatt; a kik hamarabb észre vesznek egy szűnyogot a levegőben, mint egy ökröt a földön.

Tudákosi ur körülvette magát tudományos rendszerének vasrácsozatával; hozzá nem férhetünk. Csak kívülről szemlélhetjük, mely lankadatlan buzgósággal és lelemé-

nyességgel fáradoz naphosszat a nevelés ügyes-bajos mesterségének mezején.

Van három szép és ép gyermeke, a kik atyai szívének valódi örömei. Mióta a gyermekek édes anyja meghalt, Tudákosi úr kétszeres kötelességének tartja minden idejét és munkáját gyermekeinek áldozni. Vagyonos ember lévén, semmi hivatalt nem vállalt, hogy magát egészen a nevelésnek szentelhesse. El is foglalja magát velök kora reggeltől késő estig, hogy sem neki, sem a gyermekeknek nincs egy szabad pillanatuk.

Hozzá méltó nevelőtársra talált második nejében, a ki fiatalabb korában sokáig volt nevelőnő egy uri háznál. Ennek valóságos szenvedélyévé vált az idomítás. Mig Tudákosi úr kiváló előszererettel a pszichologia labirintusában bűvárkodik, addig Tudákosiné aszszony az aesthetika csarnokában folytatja tanulmányait. Szorgalmasan olvasgatják együtt a nevelési szakmunkákat és a gyermekek magaviseletéről s fejlődéséről pontos és részletes naplót vezetnek, mely telve van különböző észrevételekkel, megjegyzésekkel, jó tanácsokkal, idézetekkel, szabályokkal, elvekkel, anynyira, hogy a ki elolvassa, utoljára belekábul.

Valóban két ilyen éber és szaktudós jár mellett, mint a Tudákosi pár, lehetetlen, hogy valami hiba be tudjon lopózkodni a gyermekekbe, vagy ha bennök termett, ki ne pusztuljon.

„Vigyázz, édes gyermekem, meg ne botolj, — ügyelj el ne ess, — nehogy megüsd magad, — ne kiabálj, mert berekedsz, — ülj szépen, — ne ugrándozz, — ne azt játszodj, — ne úgy játszodj, — ne szaladgálj, — tedd ezt, — ne tedd azt, — jöjj ide, — ne menj oda, — így beszélj, — ne úgy mond, — így tégy, — úgy tégy, — ez illik, — az nem illik, — így gondold, — úgy gondold, — jobbra nézz, — balra nézz!“ stb. stb.

Igy megy ez szakadatlanul, reggeltől estig. Kín azt még csak végig hallgatni is, hát még azoknak a szegény gyermekeknek végig szenvedni. És nem segíthetnek magukon úgy, hogy az egyik fülökön beereszszék, s a másikon ki, mint a hogy rendszerint szokott lenni azon házaknál, a hol van egy kelepelő élő malom, a mely folyvást darál, — nem, mert Tudákosi urék komolyan veszik a dolgot s következetesen utána is állanak annak, úgy hogy a gyermekeknek végre is meg kell adniok magukat.

Ha valamelyik leányka a széken ülve, hátra támaszkodik, Tudákosiné aszszonyosság rögtön idézi az illetőnek idevonatkozó paragrafusát.

Ha a gyermekek játék közben öszszevesznek, rögtön ott van Tudákosi úr, mint nyomozó bíró. Pedig ha magukra hagyja, az alatt háromszor is kibékültek volna, mig a systematikus kiderítés és kiegyenlítés s a rákövetkező erkölcsi intés véget ér.

Ha a gyermekek valami iránt örömet, s gyermeki elfoglaltsággal talán tulbuzgó lelkesedést mutatnak, azonnal következik a lehűtő prédikáció — a szenvedélyek veszedelmes voltáról.

Ha gyermeki észszel és fántáziával valamely dolgot

nem úgy állítanak elé, mint a hogy Tudákosi úr rideg rubrikái kívánják, rögtön jön a megtisztító korrekció.

Ha valamelyik naiv jókedvében pajkoskodik, — vagy azon meggyőződésben, hogy neki igaza van, daczoskodik, nem késik az erkölcsi feddés és helyrekényszerítés.

Ha játszótársak jönnek a házhoz, Tudákosi úr, vagy neje mindig ott van közöttük, s tudományos rendszerrel rendezi és vezeti a játékot. Nem is igen kívánczik már egy gyermek is hozzájuk látogatóba, annyira meglegelte már a megtisztelő figyelmet.

Tudákosi urék hasonlítanak ahhoz a műkertészhez, a ki valamely veszélyes ötletnek feláldoz egy kis fát, s kényszeríti azt a maga furcsa célja szerint törpén maradni és és idomulni. Ezért aztán az ollóval és metszőkéssel, a karókkal és madzagokkal egy perczig sem távozik mellőle, úgy hogy a szegény fácskának végre minden kedve elmulik tovább nőni, sőt egyáltalában tovább élni. Miért nem várja meg az a kertész — így tünődik magában a szegény kis növény — hogy nagyobb legyek, akkor többre lennék képes; miért nem engedi, hogy erőmet szabadon kifejthessem, ágaimat kiterjeszszem, s lombjaimmal, gyümölcseimmel neki hasznára lehessenek?! — hanem hát mit ért ahhoz egy nyomoru kis fa, hogy a böles műkertésznek vele minő céljai vannak.

S az a sajátos a Tudákosi urék eljárásában, s ezen ők sem győznek eleget csodálkozni, hogy habár folyvást résen állanak s a gyermekekben minden hibát azonnal elfolytanak, s minden tévedést rögtön helyreigazítanak is: mégis naponta újabb meg újabb gyarlóságok ütnek ki magukat, — oly számmal, hogy azokat alig győzik naplójukba bevezetni.

Oh, ti dómidokiusai a paedagogiai symmetriának! Hova juttok így gyermekeitekkel, ha ugyan kibírják azt a folytonos tördelést, faragást, gyalulást, simítást, hajlítást és idomítást s bele nem pusztulnak az elrötenítő nevelési tanfolyamba. Mik lesznek így belőlük? Élet nélküli gépek, akarat nélküli bábok, mosolygó, feleziczomázott figurák, a kik mindent megbírnának s határozottan még sincs bátorságuk sehova szegődni. Tülbuzgóságtokkal s elfogult erőszakoskodásaikkal elértek, hogy nem lesz rajtok semmi szögleteesség, semmi él, semmi érdesség; de nem is lesz bennök semmi lelkesedés, semmi erő, semmi akarat, semmi jellem!

Ezt akarjátok-e?!

Ne kívánjatok a tavasztól gyümölcsöket, hanem gyönyörködjete virágaiban. Óvjátok és ápoljátok a gyenge csemetéket, de hagyjátok fejlődni is. Ne akarjátok ti a természetnek mintát szabni: nagyobb művész a mindnyájotoknál!

Vegyesek.

— A „Kolozs-dobokamegyei néptanítók egylete“ lapunk megjelenése napján tartja rendkívüli közgyűlését. Kolozsvártt. Mindenkor örömmel üdvözlünk az önképzés végett egybesereglett tanítókat; de kétszeres örömmel üdvözljük most, a midőn azért gyűlnek egybe, hogy a Kolozs-do-

kamegyei néptanítók egyletét szilárdabb alapra helyezték s lehetővé tegyék, hogy azon egylet, a mely eddig is igen szép eredményű munkásságot fejtett ki, a jövőben sokszorozott erélyvel munkálkodhassék. Adja isten, hogy az egylet tagjai ezt a feladatot olyan egyértelemmel oldhassák meg, mint a milyen egyetértés uralkodott ezen egyletben közel négy évi fennállása alatt csaknem folytonosan. Azon biztos hitben, hogy a rendkívüli közgyűlés munkálkodása sikeres leend, szívből mondjuk a közelből és a távolból e közgyűlésre egybesereglett pályatársainknak: **I s t e n h o z o t t!**

— A néptanítók nyugdíjazása érdekében a törvényhozó testület elejébe terjesztett törvényjavaslatot a képviselőház e hó 1-én tartott ülésében tárgyalta. A törvényjavaslat — mint ezt olvasóink kétségkívül tudják — Molnár Aladár ismert tervezetére van alapítva s a képviselőház által majdnem egyhangulag fogadott el. Szóltak a tárgyalás folyamán: Molnár Aladár, mint előadó, Zichy Antal, P. Szathmári K. Schwartz Gy. Szederkényi, Irányi képviselők s Trefort minister és még többen is, a kik — Zichy A. kivételével — mindnyájan melegen pártolták a javaslatot. Zichy sem szólt a tanítók nyugdíjazása ellen, hanem e tárgyban külön javaslatot nyújtott be, mely azonban a jelen körülmények között alig lenne valószínű. Zichy A. külön véleményének félretételével a Molnár-féle tervezet csaknem szószerint fogadott el, s mi örömmel emlékezhetünk vissza azon napra, a melyen a hazai néptanítók ezreinek régi óhaját a képviselőház egyértelműleg teljesíté. Nem is késnek a hazai néptanítók hálájuk kifejezésével; máris több egylet — ezek közt a „Kolozs-dobokamegyei néptanítók egylete“ is — hálaüzeneteket intéztek a közokt. ministerhez és Molnár Aladárhoz, kiknek a törvény létrejötte első sorban köszönhető.

— Lapunk mult száma egyik közleményére vettük e helyreigazító sorokat, a melyeknek ezennel teljes készséggel nyitunk tért. Tekintetes szerkesztő úr! Lapunk legutóbbi számában a helybeli tanítóképezde önképző köre által rendezett Eötvös-emlékünnepeletről is említés tétetik, azonban a tudósításban egy oly megjegyzés áll, melyet szó nélkül nem hagyhatok. Ugyanis, azon emlékbeszédről, a melyet egyik növendékünk irt és olvasott fel, az mondatik, hogy „e már valódi mestermű volt, melynek tartalmi tartalmi taglalásába bocsátkozni éppen azért illetéktelennek tartja magát az illető tudósító.“ Minthogy e kétértelmű megjegyzés könnyen adhatna okot vagy félre magyarázásra, vagy éppen gyanúsításra, tájékozással pár szóval jelzem a felolvasás keletkezését. A kérdéses munkát a saját magam által szolgáltatott források olvasgatásából állott elő s az ünnepélyt megelőzőtt önképzőköri ülésen — melyet épen én vezettem — a szerző által felolvasatva, itt a gyűlés színe előtt én magam tüntettem fel hiányait s utasítottam az illetőt a jelzett hiányok figyelembevétele szerinti átdolgozásra. Ezen átdolgozás szerint olvastatott azután fel a mű az ünnepélyen. Az egészet tehát jó igyekezettel az illető növendék részéről, s lelkiismeretes paedagogiai utbaigazítás az elnökség részéről, hozta létre. Hogy ily kimagasló historiai egyen méltóságában egy 16-17 éves növendék teljes önállósággal nem járhat el s kénytelen tekintélyek után haladni, ezt higadtabb megfontolás után a tudósító is természetesen találhatja. Remélem, hogy a t. szerkesztő úr a vezetésem alatt álló tanintézet védelme érdekében e helyreigazító soroknak helyet ad. Maradván a t. szerkesztő urnak Kolozsvártt, 1875. ápr. 11 én. Szolgálatkész főmunkatársa: **K o z m a J ó z s e f**, általi tanítóképezdei igazgató tanár.

Felelős szerkesztő: **VÁRADI KÁROLY.**